

Pri pregledovanju nemške literature o srednjeveških rokopisih sem slučajno naletel na ime nekega kopista, ki je močno pritegnilo mojo pozornost. To je neki Rutlieb de Laybaco, pisec rimskega misala iz leta 1296, ki ga je pred prvo svetovno vojno hranilo muzejsko društvo v Boznu pod številko 1304. V znanem korpusu Die illuminierten Handschriften in Tirol¹ je ta rokopis označen kot *Missale romanum*, spisan v knjižni minuskuli 13. stoletja s preprostimi inicialami, z drobnimi kaligrafskimi okraski in z eno perorisbo. Izviral naj bi iz ženskega dominikanskega samostana v Algundu na Etschi (pod Meranom) in naj bi bil pred prenosom v muzejsko društvo v lasti prelata Karla Atza.

Ime kopista Rutlieba iz Ljubljane bi nam seveda ne pomenilo nič, če ne bi vedeli za krog njegovega delovanja. Toda na srečo je to ime ohranjeno v ljubljanskih dokumentih tega časa, ker predstavlja precejšnje presečenje glede na siceršnjo slabo dokumentarčnost srednjeveške likovne umetnosti na Slovenskem. V ustreznih ljubljanskih listinah, ki so na voljo po zaslugi Boža Otorepca, ga najdemo zapisanega kot pričo v letih 1291 do 1309 v obliki Rutlibus scriptor de Laybaco oziroma Rütlieb der Schreyber.² Toda to ni bil edini pisar v tem času v Ljubljani. Za obdobje od konca 13. stoletja do srede 14. stoletja, za katero je izpričano največ imen pisarjev, je znanih najmanj devet takšnih imen, ki so označena kot mestni (samo »der Schreyber« ali »der Schreyber von Laybach« in »Scriptor de Laybaco«) ali pa kot deželni pisarji (»der lantschreiber« ali »der lantschreiber ze Crayn«). V enem primeru se pisar imenuje obenem po svojem delodajalcu in po svojem mestnem pripadništvu (*Dietrich mein (=kranjskega vicedoma Wolfa) schreiber purger von Laybach, 1299*).

Vprašanje o obstoju enega ali več pisarskih delavnic v tem času v Ljubljani je pač zanimivo, a hkrati tudi zelo zamotano. Edinega znanega primera, Rutliebovega misala, žal še nisem imel v rokah, zato ne morem ugotoviti, koliko drži njegova označitev v omenjeni literaturi. Rimskega misala v tem času pri nas niso uporabljali in če je pisar Rutlieb dobil naročilo za ta rokopis prav od nun iz Algunda (kar je manj verjetno), potem ga je mogel izdelati ali po dostavljeni predlogi v Ljubljani ali pa je za to moral oditi v kraj naročila. To seveda ni problem le tega primera, temveč so podobna vprašanja navzoča ob slehernem liturgičnem kodeksu (tudi ob znamenitem kranjskem antifonariju iz leta 1491), ki po vsebini sledi kakšni lokalni tradiciji. Ta je bila v srednjeveški liturgiji močan pojem, ki se mu ni mogoče kar tako izogniti.

Teh nekaj vrstic o ljubljanskem pisarju Rutliebu sem zapisal zato, da vzbudim zanimanje za to vprašanje naše kulturne in umetnostne zgodovine. Vsekakor kaže, da knjižno slikarstvo, naj si bo kakršnekoli ravni, v srednjem veku ni bilo omejeno le na brezimno delo za samostanskimi zidovi, na primer v Stični ali v Bistri. Čeprav je novi znani, »meščanski«, primer dokaj skromen, pa da vendarle misliti, da je delo meščanskih pisarjev seglo prek vsakdanjega opravila pisanja listin. O njegovi vrednosti pa da mnenje seveda lahko le umetnostni zgodovinar.

OPOMBI

1. Zbral Hermann J. Hermann, Leipzig 1905, str. 10. — 2. Gradivo za zgodovino Ljubljane v srednjem veku (Mestni arhiv ljubljanski), od 1956 dalje. Prim. tudi J. Mal, Stara Ljubljana in njeni ljudje, Ljubljana 1957, str. 56—58.

